

Van ontwerp tot succesvolle interventie

Betere gesprekken met MODEL2TALK

Hoe voer je in de klas goede gesprekken waar leerlingen echt iets van leren? Chiel van der Veen en Femke van der Wilt laten in dit artikel zien hoe de interventie MODEL2TALK leraren kan ondersteunen bij het voeren van dialogische gesprekken en hoe leraren hier zelf mee aan de slag kunnen in de klas.

Chiel van der Veen is universitair docent onderwijs-pedagogiek aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Hij doet onderzoek naar gesprekken en interactie in klassen.

Femke van der Wilt is onderzoeker en docent aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Haar onderzoek richt zich op de taal- en socialemotionele ontwikkeling van (jonge) kinderen.

In de dagelijkse onderwijspraktijk nemen gesprekken een centrale plek in. Denk bijvoorbeeld aan kringgesprekken in de kleuterklas, een groepje leerlingen uit groep 5 dat samen plannen maakt rondom het thema 'plastic soep' of discussies in de bovenbouw over discriminatie. Die gesprekken zijn niet alleen een belangrijke context waarin veel te leren valt, maar ondersteunen ook de ontwikkeling van de communicatieve competentie van leerlingen. Daarnaast vormen gesprekken bij uitstek een context waarin leerlingen kennis kunnen maken met verschillende perspectieven. Het voeren van goede gesprekken is echter niet gemakkelijk. Hoe zorg je er bijvoorbeeld voor dat beurten worden verdeeld, dat het gesprek voldoende inhoud heeft en dat kennis wordt verdiept?

Gesprekken om te leren

Om leraren te ondersteunen in het voeren van goede gesprekken hebben verschillende onderzoekers van de Vrije Universiteit Amsterdam in samenwerking met een groot aantal leraren de MODEL2TALK-interventie ontwikkeld (o.a. Van der Veen, 2017). Deze interventie is gebaseerd op theorie en onderzoek naar dialogische gesprekken in klassen. Maar wat bedoelen we nu precies met dialogische gesprekken? In dialogische gesprekken stelt de leraar open vragen die uitdagen tot nadenken en krijgen leerlingen de ruimte om hun eigen ideeën in te brengen, te redeneren, samen van gedachten te wisselen en op elkaar voort te bouwen (zie kader). Tijdens een dialogisch gesprek reageren leerlingen niet alleen op de leraar, maar

gaan ze juist ook met elkaar in gesprek. Onderzoek laat zien dat er in dialogische gesprekken veel te leren valt. Zo laat het werk van Applebee, Langer, Nystrand en Gamoran (2003) zien dat leerlingen beter scoren op Engelse taaltesten en schrijfvaardigheid, wanneer zij in een klas zitten waarin veel discussies plaatsvinden en waarin leraren open vragen stellen die uitdagen tot nadenken. Daarnaast lieten Howe en collega's (2019) in een grootschalige studie zien dat actieve deelname van leerlingen, en het doorvragen op eerdere bijdragen ("Kun je daar nog meer over zeggen?") en uitdagen tot redeneren ("Waarom denk je dat?") door de leraar positief samenhangen met scores op gestandaardiseerde testen voor wiskunde, taalvaardigheid en wetenschap en techniek. In de onderwijspraktijk zien we echter dat veel leraren het lastig vinden om met hun leerlingen een dialogische gesprekscultuur op te bouwen.

Ontwerp van de MODEL2TALK-interventie

Om leraren te ondersteunen in het opbouwen van een dialogische gesprekscultuur, hebben wij in 2014 in nauwe samenwerking met leraren en nascholers een eerste versie van de MODEL2TALK-interventie ontwikkeld. Dit eerste ontwerp hebben wij uitgetest in vier kleuterklassen. Drie maanden lang observeerden wij de gesprekken van deze vier leraren, bekeken we video-opnames, en evalueerden wij samen in hoeverre de gesprekken meer dialogisch werden. Op basis van deze eerste ervaringen en input van de deelnemende leraren werd de interventie verder aangescherpt en verfijnd.

De MODEL2TALK-interventie bestaat uit de volgende componenten: (1) een workshop, (2) een handleiding met achtergrondinformatie, verschillende dialogische gesprekstechnieken (zie kader op pagina 6) en formulieren om gesprekken voor te bereiden en te evalueren, en (3) een coachingstraject. De workshop geeft leraren kennis over dialogische gesprekken en richt zich op het aanleren van gesprekstechnieken die leraren

kunnen inzetten om gesprekken in de klas op een meer dialogische manier vorm te geven. Eén van de gesprekstechnieken kan bijvoorbeeld door de leraar worden ingezet om kinderen uit te dagen hun ideeën te delen, uit te breiden en te verhelderen ("Kun je daar nog meer over zeggen?"). Verder bestaat de interventie uit een coachingstraject, waarbij

gedurende een aantal weken video-opnames worden gemaakt van gesprekken die de leraar in haar/zijn klas voert. Na afloop worden deze beelden met de leraren besproken. Hierbij ligt de nadruk op het reflecteren op de gevoerde gesprekken en op het inzetten van de dialogische gesprekstechnieken.

De resultaten van onze eerste ontwerpstudie lieten zien (1) dat leraren in staat waren om de dialogische gesprekstechnieken in te zetten, (2) dat leerlingen over tijd significant hoger scoorden op een gestandaardiseerde test voor communicatieve vaardigheden (De Nijmeegse Pragmatiek Test), en (3) dat leerlingen tijdens gesprekken meer complex taalgebruik gingen gebruiken (van der Veen, 2017).

Evaluatie en replicatie

Na afloop van de ontwerpstudie is het effect van de MODEL2TALK-interventie onderzocht in een grootschalig onderzoek, waaraan in totaal 21 leraren en 469 leerlingen meededen. Leraren werden willekeurig ingedeeld in de interventie- of vergelijkingsgroep. De leraren die waren ingedeeld in de interventiegroep namen voorafgaand aan het onderzoek deel aan de MODEL2TALK-workshop. Vervolgens voerden alle deelnemende leraren gedurende zes weken gesprekken met de hele klas over het thema 'Wat voor dier is dat?'. Leraren in de interventiegroep werden bij het voeren van die gesprekken gecoacht: vijf keer kwam er een nascholer in de klas om het gesprek te observeren en video-opnames van die gesprekken met de leraar te bespreken. Leerlingen werden vooraf en na afloop van de

Dialogische gesprekken stimuleren de communicatieve vaardigheden

+ Doelen voor dialogische gesprekken

Doelen	Voorbeelden
1 Daag leerlingen uit hun ideeën en gedachten te delen en hun eerdere bijdragen uit te breiden of te verhelderen	<i>"Kun je daar nog iets meer over vertellen?"; "Kun je daar een voorbeeld van geven?"; laat stiltes vallen na een vraag, laat leerlingen kort in tweetallen praten, "Dus jij zegt dat...?"</i>
2 Daag leerlingen uit echt naar elkaar te luisteren en elkaars ideeën serieus te nemen	<i>"Wie kan herhalen wat Ayden net zei?", na een tweetal gesprek: "Kun je samenvatten wat Sanna jou net heeft verteld?"</i>
3 Daag leerlingen uit te redeneren en hun ideeën te verdiepen	<i>"Waarom denk je dat?", "Gaat het altijd op die manier?"</i>
4 Daag kinderen uit om samen na te denken en voort te bouwen op elkaars bijdragen	<i>Ben je het eens met wat Jacob net zei? Waarom?", "Gaat het altijd op die manier?", "Kun je nog iets toevoegen aan het idee van Sem?"</i>
5 Daag kinderen uit te reflecteren op hun communicatieve uitingen en het verloop van het gesprek	<i>Stel samen met de leerlingen gespreksregels op, zoals 'wanneer we een bewering doen, dan geven we argumenten', reflecteer met de leerlingen op het verloop van het gesprek, maak onbegrip in gesprekken expliciet: "ik begrijp niet precies wat je bedoelt...";</i>

interventie getest op hun communicatieve vaardigheden met de Nijmeegse Pragmatiek Test. De resultaten van dit onderzoek lieten zien dat de MODEL2TALK-interventie een positief effect had op de communicatieve taalvaardigheid van

leerlingen: leerlingen die hadden deelgenomen aan de dialogische gesprekken waren significant sterker vooruit gegaan in hun communicatieve taalvaardigheid dan leerlingen die daar niet aan hadden deelgenomen. Ook de deelnemende leraren waren enthousiast: zij gaven aan dat zij door de MODEL2TALK-interventie op een andere manier gesprekken gingen voeren, waarbij zij hun leerlingen uitdaagden om goed naar elkaar te luisteren, elkaars perspectief in te nemen en op elkaar voort te bouwen.

In recent onderzoek met 15 leraren en 279 leerlingen is deze grootschalige studie gerepliceerd. Een nieuwe groep leraren nam deel aan de MODEL2TALK-interventie en de gesprekken waren gericht op een nieuw thema ('Dit is mijn huis'). De resultaten van deze studie laten opnieuw zien dat de MODEL2TALK-interventie een effectieve manier is om de communicatieve taalvaardigheid van leerlingen te bevorderen. Het feit dat twee grootschalige studies bewijs hebben geleverd voor de effectiviteit van de MODEL2TALK-interventie is veelbelovend!

Aan de slag

Ben je overtuigd van de meerwaarde van MODEL2TALK en wil je zelf aan de slag? We geven enkele suggesties:

1. Bereid het gesprek dat je met de leerlingen gaat voeren goed voor. Bedenk bijvoorbeeld:
 - a. Wat het onderwerp wordt en welke achtergrondkennis jij als leraar nodig hebt;

- b. Afhankelijk van het gespreksdoel en de functie van het gesprek: Welke opstelling kies je voor het gesprek? Voer je het gesprek met de hele klas of met een klein groepje?
 - c. Welke doelen voor dialogische gesprekken (zie kader) wil je inzetten? Zijn er specifieke gesprekstechnieken waar jij als leraar mee wilt oefenen? Welke concrete vragen kun je stellen?
 - d. Welke gespreksregels (zie kader) je voorafgaand aan het gesprek (opnieuw) met de leerlingen moet bespreken (zie ook Mercer & Littleton, 2007).
2. Maak eens een video-opname van een gesprek in jouw klas en kijk (elementen van) deze opname terug. Wat ging er goed? En wat kan een volgende keer beter? Wat valt je op aan de bijdragen van de leerlingen en hun taalgebruik?
 3. Wees je bewust dat het veranderen van jouw rol in gesprekken niet gemakkelijk is. Kies daarom om je eerst te richten op een of twee gesprekstechnieken, zodat je goed kunt oefenen met het gebruik ervan.
 4. Het opbouwen van een dialogische gesprekscultuur vraagt niet alleen iets van jou als leraar. Ook de leerlingen zullen soms moeten wennen aan hun nieuwe rol in gesprekken. Zij moeten bijvoorbeeld actief meedenken en krijgen ruimte om hun ideeën in te brengen. Een open en veilig klimaat is hierbij een belangrijke voorwaarde.

FOTO: TOM VAN LIMPT

+ Referenties

- Applebee, A. N., Langer, J. A., Nystrand, M., & Gamoran, A. (2003). Discussion-based approaches to developing understanding: Classroom instruction and student performance in middle and high school English. *American Educational Research Journal*, 40(3), 685-730.
- Howe, C., Hennessy, S., Mercer, N., Vrikki, M., & Wheatley, L. (2019). Teacher-student dialogue during classroom teaching: Does it really impact on student outcomes? *Journal of the Learning Sciences*, 1-51.
- Mercer, N., & Littleton, K. (2007). *Dialogue and the development of children's thinking: A sociocultural approach*. London, UK: Routledge.
- Van der Veen, C. (2017). *Dialogic classroom talk in early childhood education*. (Dissertatie). Amsterdam: Vrije Universiteit.

Hoe nu verder?

Ontwikkelingen en verbeteringen in onderwijsonderzoek en de onderwijspraktijk staan nooit stil. Door een nauwe samenwerking tussen leraren, onderwijsontwikkelaars, nascholers en onderzoekers van de Vrije Universiteit Amsterdam worden er voortdurend verbeteringen doorgevoerd in de MODEL2TALK-interventie. Op dit moment lopen er, met behulp van subsidies van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO), twee nieuwe projecten waarin de MODEL2TALK-interventie wordt ingezet. In deze projecten kijken wij hoe MODEL2TALK leraren kan ondersteunen bij het voeren van dialogische gesprekken over boeken in de onderbouw van de basisschool en zetten wij MODEL2TALK in om leerlingen in groep 7 en 8 te leren om in kleine groepjes over hun zelfgeschreven teksten te praten.

Met al onze onderzoeksprojecten hopen wij om, in nauwe samenwerking met de onderwijspraktijk, de kwaliteit van gesprekken in klassen te verbeteren. Wij hopen dat de suggesties in dit artikel ook jou inspireren om werk te maken van goede gesprekken in de klas! 📌

+ Verder lezen?

- <https://didactieknederlands.nl/handboek/2020/01/taaldenkgesprekken-wat-en-waarom-deel-1/>
- Van der Veen, C., van Kruistum, C., & van Oers, B. (2016). MODEL2TALK. Dialogische gesprekken in de kleuterklas. *Beter Begeleiden Magazine*, 10-13.

+ MODEL2TALK met en voor ouders

Wij horen regelmatig dat leraren MODEL2TALK ook inzetten met en voor ouders. Wij geven twee suggesties voor de inzet van MODEL2TALK om de ouderbetrokkenheid te vergroten.

1. MODEL2TALK met ouders.

Gesprekken met ouders over de ontwikkeling van hun kind zijn niet altijd gemakkelijk. Zeker wanneer je als leraar minder positief nieuws moet overbrengen. Enkele leraren die in hun klas met MODEL2TALK hebben gewerkt, gaven aan dat zij de gesprekstechnieken ook heel bruikbaar vonden in oudergesprekken. Een vraag als "Waarom denkt u dat uw kind dit gedrag vertoont?" of "Kunt u nog iets meer zeggen over hoe het thuis gaat?" geeft ouders de ruimte om hun verhaal doen en geeft jou als leraar meer zicht op de thuissituatie. Win-win!

2. MODEL2TALK voor ouders. De gesprekken die kinderen thuis voeren, bijvoorbeeld aan de eettafel (zie bijvoorbeeld ook het antropologische onderzoek van Elinor Ochs), bepalen voor een belangrijk deel met welke

taalvaardigheid en communicatieve competentie kinderen naar school komen. Niet alle ouders zullen thuis bijvoorbeeld rijke gesprekken voeren tijdens de maaltijd (als er al samen wordt gegeten) en niet alle ouders weten hoe zij met hun kinderen in gesprek kunnen over hun schooldag, huiswerk, of een boek dat zij hebben gelezen. In school proberen leraren een deel van de ongelijkheid die hierdoor ontstaat weg te nemen, door alle kinderen kansen te geven om deel te nemen aan een rijke taalomgeving. Tegelijkertijd kan MODEL2TALK

ouders juist ook ondersteunen in het voeren van goede gesprekken met hun kind(eren). Laat tijdens een ouderavond bijvoorbeeld eens een filmpje zien van een dialogisch gesprek in de kleine kring en ga met ouders in gesprek hoe zij ook thuis zulke gesprekken kunnen voeren en welke vragen zij kunnen stellen. Of voer eens een dialogisch gesprek met ouders tijdens een kijkochtend en laat hen ervaren hoe de gesprekken, die je in de klas met hun kinderen voert, verlopen. Een mooie manier om de ouderbetrokkenheid te vergroten!

ADVERTENTIE

Waarom een zeemeermin geen zeemeerman heet

Schaatsen. Internet. Groenteburger. Het zijn zulke gewone woorden dat je je niet snel afvraagt waar ze nou precies vandaan komen. Als je dat wél doet, blijkt dat er vaak een heel bijzonder verhaal over te vertellen is. Bijvoorbeeld over de zeemeermin die eigenlijk ooit een zeemeerman was.

In dit vrolijk geïllustreerde kinderboek (bij elk praatje een plaatje) vind je opmerkelijke, leuke en gekke verhalen over vijftig heel gewone woorden, zoals *vrijdag*, *drop*, *kiwi*, *zakdoek* en *ramadan*. Leuk en leerzaam, voor kinderen van 8 tot 12 jaar.

120 blz.

ISBN 978-90-828859-7-2

Te koop in de webwinkel van Onze Taal:
Onzetaal.nl/zeemeerman

€ 17,50